

INDONÈSIA: UN GEGANT COMMOGUT

THOMAS MICHEL

Indonèsia

1. Un país de gran diversitat

Indonèsia, el quart país més poblat del món (després de Xina, Índia i EUA), està format per més de 20.000 illes, que s'estenen sobre 5.000 quilòmetres a un costat i l'altre de l'Equador al sud-est asiàtic. Donada la magnitud d'aquest immens territori, no és sorprenent que aquestes illes siguin la llar d'una gran varietat de grups ètnics, lingüístics i religiosos, cada un amb la seva peculiar història, cultura i organització social. A més de l'idioma nacional, *bahasa* indonesi, es parlen a les illes més de 200 llengües.

Amb més de 200 milions de musulmans, Indonèsia té la major població musulmana del món però, al costat de l'Islam, religió de la majoria, la nació reconeix també oficialment el protestantisme i el catolicisme, el budisme i l'hinduisme i, més recentment, el confucianisme. Durant més de 50 anys, des que Indonèsia va declarar la seva independència d'Holanda el 1945, el país s'ha enorgullit d'una convivència harmoniosa que ha permès a una població tan diversa de formar una única nació indonèsia.

2. Els orígens dels problemes recents

Tanmateix, els qui han seguit els informes de la premsa internacional saben que, en els últims anys, el país sembla trontollar a la vora de l'anarquia i l'autodesintegració. Incidents àmpliament publicitats de revoltes antixineses en ciutats de l'illa de Java, matances comeses per l'exèrcit indonesi i les milícies locals a Timor Est en les setmanes que van precedir la seva retirada, sagnoses lluites de secessió a Ach i Nova Guinea, permanents disputes ètniques i religioses en diverses parts del país, i una situació econòmica desastrosa que no ofereix perspectives de millora immediata fan preguntar-se a molts indonesis: «Què hem fet malament? Com una societat pluralista i tolerant s'ha convertit tan ràpidament en un país ple de conflictes?»

Això no obstant, s'ha d'aclarir que els orígens de moltes d'aquestes tensions arrenquen d'anys enrere. Els indonesis estan descobrint que molta de la proclamada harmonia no era tan profunda, i que va ser incapaç de resistir les pressions d'un dràstic canvi social. Era una unitat imposada a la força per un règim autocràtic

per als seus propis interessos. Durant els 32 anys de la dictadura de Suharto -que va començar el 1965 amb un cop militar que va expulsar de la presidència a Soekarno, el pare fundador d'Indonèsia-, fins a l'enderrocament de Suharto el 1998, després de mesos de manifestacions populars, el país va ser governat per una aliança de líders polítics, militars i negociants que buscaven el seu propi interès. Els beneficis de les riqueses naturals d'Indonèsia, com ara el petroli, el gas natural, la fusta o les espècies, van ser repartits entre l'elit governant i els inversors multinacionals, revertint molt poc cap la població indonèsia.

Per assegurar aquesta situació de privilegi dels seus *partners* en aquesta aliança governant, el règim de Suharto va governar amb mà de ferro, prohibint els partits polítics independents, els sindicats i les organitzacions estudiantils, i controlant rigidament la premsa, la televisió i els mitjans electrònics. Es permetia una façana de democràcia en la qual al partit governant i a dos partits d'oposició estrictament supervisats se'ls va permetre debatre i passar lleis, que van ser sempre vetades pel govern i els militars.

3. Canvis ràpids i profunds

El desafiament que el 1997 Megawate Soekarnoputri, filla de l'antic president Soekarno, va fer al control governamental del sistema polític, i la subsegüent eliminació dels qui li donaven suport, junt amb una esglaiadora crisi econòmica que va tenir lloc en el mateix període, va donar inici a una sèrie de protestes liderades pels estudiants, que van portar a Suharto a dimitir l'any següent.

Després d'una presidència interina de J. Habibie -vicepresident escollit a dit per Suharto-, el país va tenir les seves primeres eleccions democràtiques el 1999, i van donar com a resultat l'elecció d'Abdurrahman Wahid, un líder musulmà àmpliament respectat, antic secretari general del Nahdatul Ulama, l'organització islàmica més gran del país. Encara que parcialment cec i havent sofert ja dos vessaments, Wahid ha intentat guiar la nació conscientment, si bé no sempre amb èxit, en els seus primers anys de govern democràtic.

4. Conspiracions i recels

Molts d'indonesis estan convençuts de que la major part dels brots de violència no són flamarades espontànies, sinó estratègies ben planificades que volen produir inestabilitat, per minar el govern democràtic. Les sospites recauen en membres de l'antiga elit governant que va envoltar a Suharto. Tement perdre el poder polític i els privilegis econòmics i socials que van acumular, elements ben finançats dins de les forces armades i de la comunitat empresarial semblen estar fomentant conscientment la discòrdia. Es repeteixen les denúncies que poderosos grups a l'ombra financien «provocadors», àmpliament estesos a Indonèsia tot i que encara no hi hagi individus o grups acusats oficialment.

Tanmateix, uns ben pagats agitadors no aconseguirien enfrontar entre si a grups humans que han estat veïns durant molt temps, si no hi hagués ja una considerable càrrega de descontentament a punt d'explotar. Els diversos efectes de la crisi econòmica – bancs i empreses en fallida, desconfiança dels inversors, cancel·lació dels projectes de desenvolupament, devaluació de la rúpia, cancel·lació dels préstecs – tenen dures repercussions sobre la població treballadora. La desocupació està creixent i els pares es veuen forçats a retirar als seus fills de l'escola, de la qual cosa resulta un gran nombre de persones frustrades amb temps i mans desocupades. L'absència de signes que augurin una millora immediata de l'economia ha creat un sentiment de victimisme i de pessimisme respecte al futur.

Hi ha un sentiment estès i difús d'angoixa entre els indonesis, una convicció que han estat enganyats i espoliats, i que els interessos dels poderosos –de dins i fora del país– s'estan aprofitant de la misèria general. En aquest ambient, els membres d'altres grups ètnics o religiosos fàcilment són mirats amb sospita, i incidents trivials poden deslligar sangonosos enfrontaments. No es pot dir que un grup sigui més procliu a la violència que un altre, perquè en una atmosfera general d'hostilitat latent, tots els grups resulten vulnerables a la instigació dels que treuen profit del desordre.

5. Signes d'esperança

Aquest quadre de desolació que acabo de descriure és només la meitat de la veritat. Indonèsia ha fet grans avenços en molt curt espai de temps per convertir-se en una societat més justa, humana i democràtica. Els observadors internacionals estan impressionats per la seriositat amb què els indonesis van realitzar les seves primeres eleccions democràtiques el 1999, i per la relativa falta de coerció o corrupció en la campanya electoral i en el recompte de vots. Els abans ben

controlats mitjans de comunicació han donat pas a la llibertat d'expressió en la qual cap entitat oficial o organització és lliure de la crítica. El país, que en un altre temps va tenir la major quantitat de presos polítics, ha alliberat tots els detinguts per activitats no violentes. Els sindicats independents estan permesos per primera vegada, i els universitaris continuen vigilant el moviment *reformasi* per evitar que caigui en el conformisme. Les lleis antixineses, que dataven dels anys 60, han estat derogades. S'han fet els primers passos per a la reconciliació amb Timor Est, amb la visita a Jakarta –per invitació del President Wahid– de líders timoresos de l'Est com Xanana Gusmão i Ramos Horta.

Potser el símptoma més prometedor per al futur d'Indonèsia podrien ser les freqüentment sofisticades anàlisis polítiques i la involucració que s'està donant en tots els nivells de la societat indonèsia, entre els grups d'estudiants, els cercles religiosos, en mitjans de comunicació, empresaris i treballadors. La corrupció i el privilegi ja no són tolerats tàcitament com una realitat impossible de controlar, sinó que s'estan denunciant activament i condemnats clamorosament.

Hi ha encara molts problemes. La reforma constitucional continua sent un assumpte espinós encara per afrontar. Tothom està d'acord en la necessitat de la reforma, però les propostes encara són massa vagues i contradictòries. Fins on el govern central controla realment els comandaments militars, és una altra qüestió sobre la qual molts indonesis tenen seriosos dubtes. Malgrat les ordres del govern central de cessar les campanyes militars a Aceh i a Nova Guinea les denúncies de violacions de drets humans no cessen. Alguns es pregunten si Abdurrahman Wahid, malgrat la seva gairebé universalment reconeguda integritat personal, és massa feble, malalt i desorganitzat per governar una nació tan complexa en un període crític de transició. Encara ara els indonesis no han trobat algú millor per governar la nació en aquesta hora. Alguna cosa, tanmateix, és clara: cada mes que el govern lliurement elegit aconsegueix mantenir-se en el poder, augmenta les possibilitats que l'experiment de democràcia en la qual Indonèsia s'ha embarcat s'arrelli més en la història i en la pràctica de la nació, de forma que un retorn a la dictadura militar sigui una opció menys acceptable.